

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Psychoanalytische nosologie

In ons Tijdschrift verschijnen met regelmaat artikelen over diagnoses en psychopathologie, waarbij een gefundeerde kritiek wordt geleverd op de actuele psychiatrische diagnostiek en de dominantie van de DSM. De DSM heeft een groot maatschappelijk gewicht gekregen. Hoewel de DSM niet meer is dan een diagnostische en statistische handleiding, is het beangstigend vast te stellen welke impact deze heeft in allerlei praktische kwesties. Er wordt bepaald wie ziek en wie gezond wordt genoemd, welke behandelingen worden aangeboden en welke vergoed, wie een uitkering krijgt in verband met arbeidsongeschiktheid, wie in aanmerking komt voor geestelijke gezondheidszorg, voor opleidingen en voor bepaalde beroepen (Frances 2013). Een goede diagnose dient een uitgebreide en op zich unieke beschrijving van een toestandsbeeld te bieden en verklaringen aan te reiken vanuit het ruimere biopsychosociaal perspectief met onder andere beschouwingen over psychodynamiek. Psychopathologie laat zich niet vangen in afzonderlijke categorieën, maar vraagt om een dimensionele benadering die recht doet aan de complexe klinische realiteit.

Ook de psychoanalyse bleef niet aan de kant staan en heeft in de loop van haar geschiedenis verschillende nosologische benaderingen ontwikkeld die in handboeken over psychodynamische psychopathologie worden samengevat (Dirkx e.a. 2011, Gabbard 2014, Roussillon 2007, Verhaeghe 2009). Psychoanalytische therapeuten en psychoanalytici onderhouden een ambivalente relatie met diagnostiek. Diagnostiek is vaak de uitdrukking van een medisch model dat focust op het beschrijven van tekens en symptomen, het groeperen van pathologische verschijnselen om van daaruit tot de vaststelling van een ziekte te komen waarna prognostische en therapeutische consequenties worden afgeleid. In de psychoanalyse zijn we minder geïnteresseerd aan de stoornis an sich, maar werken we vooral vanuit een persoonsgerichte benadering waarbij we in de eerste plaats geïnteresseerd zijn in het unieke, het originele, het onbewuste: hoe onderscheidt iemand zich van een ander? Het onderscheid tussen normaliteit en psychopathologie is moeilijk aan te geven. Dit punt wordt in het artikel van Antoine Mooij op een radicale wijze uitgewerkt. Hij schrijft: <De psychische stoornis [...] is een vorm van symbolisering met een eigen recht en gaat wellicht zelfs terug op een [...] diepe keuze. Dat maakt dat de psychische stoornis [...] potentieel in iedereen zit [...] dus ook in de Rede, ook in de filosofie [...]>. Volgens Mooij reflecteert en herinnert de psychische

stoornis aan de kernproblemen van het menselijk bestaan. Een interessant standpunt!

Er zijn heel wat kritieken te formuleren tegen een psychoanalytische nosologie: hoe kan een dynamisch proces gevat worden in een rooster of een classificatietabel? Is het maken van diagnostische overwegingen niet ook een manier om zich te verdedigen tegen de verrassing door het onbekende? Riskeren we niet de complexiteit van de psychische werkelijkheid te zeer te simplificeren tot polaire tegenstellingen (zoals normaal versus ziek, neurotisch versus psychotisch...)? We kunnen er toch niet van uit gaan dat er een soort stabiele toestand van de psyché bestaat die los gezien kan worden van de historische en intersubjectieve inbedding!

Anderzijds ben ik ook wel overtuigd van het nut van een psychoanalytische nosologie, vooral aan het begin van de behandeling. We vormen ons immers een idee over de problematiek van de patiënt tijdens de eerste gesprekken, de nosologie biedt de therapeut steun bij de keuze van de meest geschikte behandeling. Met behulp van een psychodynamische formulering kunnen we een vermoeden uitspreken over de moeilijkheden en gevoeligheden van iemand, we kunnen tot op zekere hoogte voorzien of iemand destructief zal reageren als hij met onderbrekingen in de therapie te maken zal krijgen. Naarmate het analytisch of het therapeutisch proces voortschrijdt, worden diagnostische overwegingen minder relevant. Wanneer de therapeut zich in de loop van een gevorderd analytisch proces afvraagt of iemand narcistisch is, wijst dit vaak op een tegenoverdrachtsprobleem.

Verdedigt de therapeut zich dan niet via intellectualisatie tegen de psychische pijn die de patiënt hem doet voelen? Idealiter zou de psychotherapeut of psychoanalyticus zich een beeld vormen van het psychisch functioneren van iemand en daarbij genoeg ruimte laten voor twijfel en onzekerheid zonder dit aan de patiënt te laten merken. Voordat iemand psychoanalytisch behandeld wordt lijkt het me wel belangrijk in te schatten of de patiënt bereid en in staat zal zijn, het eigen psychisch lijden te dragen, te delen en te representeren.

En daar komen we weer uit bij het artikel van Mooij die het concept van symbolisering een belangrijke plaats toekent in het psychopathologisch denken.

Naast het artikel van Mooij zijn er nog twee artikelen:

Ronny Vandermeeren neemt de plaats van de psychoanalytische psychotherapie onder de loep vanuit de gehechtheidstheorie. Na een uiteenzetting van de verschillende oriëntaties binnen psychoanalytische psychotherapie onderzoekt hij diverse wegen om in de huidige onrustige tijden staande te blijven. Hij vertrekt vanuit een theorie over de persoonlijke ontwikkeling (de gehechtheidstheorie), waarna hij deze toepast op evoluties in de Vlaamse Vereniging voor Psychoanalytische Therapie.

Het artikel van Van Haute, Westerink en Kistner biedt inzicht in de complexiteit van de Freudvertaling. Het drift-concept wordt vanuit een lezing van

de *Drie Verhandelingen* genuanceerd besproken. De verschillende stadia van het denken en schrijven van Freud rond het begrip ›Trieb‹ worden op een rijtje gezet. De bespreking is kritisch: ideeën van Freud, Lacan en Laplanche worden ter discussie gesteld en niet zomaar voor waar aangenomen. Vanuit de vertaalhoek wordt aangetoond in hoeverre Freud inderdaad veel minder eenduidig was, zoals wordt verondersteld door met name Lacan en Laplanche.

Als hoofdredacteur hoop ik vooral op reacties van lezers. Dit Tijdschrift is immers een forum waar lezers hun opinie kunnen delen en kenbaar kunnen maken aan auteurs, verslaggevers en recensenten. Lezer, schrijf ons!

Marc Hebbrecht

Literatuur

DIRKX, J., HEBBRECHT, M., MOOIJ, A. & VERMOTE, R. (2011). *Handboek Psychodynamiek*. Utrecht: De Tijdstroom.

FRANCES, A. (2013). *Saving Normal — An Insider's Revolt against Out-of-Control Psychiatric Diagnosis, DSM-5, Big Pharma, and the Medicalization of Ordinary Life*. New York: William Morrow / Harper

Collins Publishers.

GABBARD, G.O. (2014). *Psychodynamic Psychiatry in Clinical Practice — DSM-5 edition*. Washington: American Psychiatric Publishing.

ROUSSILLON, R. E.A. (2007). *Manuel de Psychologie et de Psychopathologie*. Issy-les-Moulineaux: Elsevier Masson.

VERHAEGHE, P. (2009). *Over Normaliteit en andere Afwijkingen*. Leuven: Acco.